

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1999-2000

---

16 NOVEMBRE 1999

Proposition de loi insérant un article 666*bis* dans le Code judiciaire, visant à accorder le bénéfice de l'assistance judiciaire aux créanciers d'une pension alimentaire due à un enfant(1)

(Déposée par M. Francis Poty)

DÉVELOPPEMENTS

Dans notre pays, un grand nombre de pensions alimentaires ne sont pas payées ou alors très partiellement.

Le problème ne date pas d'hier, mais il ne cesse de s'aggraver. C'est malheureusement dans les catégories socio-professionnelles les plus défavorisées que le versement régulier des créances alimentaires est le plus rare.

Un spécialiste de la pauvreté aux États-Unis a écrit: «En l'an 2000, tous les pauvres de la Nation seront des femmes et leurs enfants.»

Même si notre système de sécurité sociale, basé sur les principes d'assurance et de solidarité, nous permet d'admettre que la situation n'est pas aussi alarmante dans notre pays, il convient de rappeler que dans la CE, on a récemment estimé à 4 millions le nombre de femmes seules avec charge d'enfants vivant dans la pauvreté.

En 1990, une étude réalisée en collaboration entre le Centre de droit et de sociologie de l'UFSIA et le

---

(1) La présente proposition de loi avait déjà été déposée au Sénat le 13 février 1996, sous le numéro 1-257/1 - 1995/1996.

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1999-2000

---

16 NOVEMBER 1999

Wetsvoorstel houdende invoeging van een artikel 666*bis* in het Gerechtelijk Wetboek, ten einde rechtsbijstand te verlenen aan personen die recht hebben op een onderhoudsuitkering voor een kind(1)

(Ingediend door de heer Francis Poty)

TOELICHTING

In ons land wordt een groot aantal onderhoudsuitkeringen helemaal niet betaald of, zo dat al gebeurt, slechts gedeeltelijk.

Nu gaat het niet om een recent probleem, maar het blijft in omvang toenemen. Jammer genoeg moet men vaststellen dat bij de sociale beroepsgroepen met de laagste inkomens die uitkering bijna nooit regelmatig wordt gestort.

Volgens een specialist in het armoedeprobleem in de Verenigde Staten zullen in het jaar 2000 alle armen in zijn land vrouwen met hun kinderen zijn.

Ook al kunnen wij met ons sociale-zekerheidsstelsel, dat gebaseerd is op beginselen als verzekering en solidariteit, ervan uitgaan dat de toestand in ons land nog niet zo zorgwekkend is, toch willen wij erop wijzen dat volgens een recente raming in de EG zowat 4 miljoen alleenstaande vrouwen met kinderen ten laste in een toestand van armoede leven.

Een onderzoek uit 1990, dat tot stand is gekomen door een samenwerking tussen het Centrum voor

---

(1) Dit wetsvoorstel werd reeds in de Senaat ingediend op 13 februari 1996, onder het nummer 1-257/1 - 1995/1996.

département des sciences sociales de l'université de Liège se fixait pour objectif d'examiner la problématique des créances alimentaires en cas de divorce.

Il ressort de cette étude que 58 p.c. des pensions alimentaires destinées aux enfants sont versées correctement en Belgique.

Par contre, 18 p.c. des femmes n'en perçoivent plus le moindre denier et les faits démontrent que 24 p.c. des divorcés wallons ne paient plus de pension alimentaire.

Le non-paiement ou le versement irrégulier des pensions alimentaires pose de graves problèmes financiers à 35 p.c. des femmes interrogées dans le cadre de cette étude.

On comprendra aisément les difficultés que doivent surmonter les femmes qui ont plusieurs enfants et qui n'exercent pas d'activité professionnelle.

À cet égard, il ressort des conclusions de l'analyse que l'insécurité financière et le respect de l'obligation de verser une pension alimentaire ont des causes structurelles pendant et même avant le mariage : durée du mariage, cloisonnement des rôles familiaux, origine sociale des époux...

Enfin, l'enquête met en évidence que 73 p.c. des femmes lésées et éprouvant des difficultés financières ont eu recours à la justice pour faire valoir leurs droits.

Trois juridictions différentes sont compétentes en cette matière : le juge de paix, lorsqu'il y a simplement séparation des conjoints; le tribunal de première instance, lorsqu'une procédure en divorce est entamée, et le juge de la jeunesse pour toute modification ultérieure (plus le tribunal correctionnel en cas de plainte pour abandon de famille).

Chacun sait que l'accès à la justice n'est pas aisé, beaucoup de personnes se découragent devant la lourdeur et la complexité des démarches.

De plus, une action en justice peut coûter cher et elle est souvent inévitable si l'on tient compte du fait que les non-paiements de pensions alimentaires sont plus fréquents chez les couples qui ont divorcé pour cause déterminée.

En effet, les obligations alimentaires sont mieux respectées dans le cas d'un divorce ou d'une séparation par consentement mutuel.

De manière générale, le juge de paix est compétent pour toute action relative aux pensions alimentaires, à l'exclusion toutefois de celle fondée sur l'article 336 du Code civil et celle se rattachant à une action en divorce, ou de séparation de corps sur laquelle il n'a pas été définitivement statué par un jugement ou un arrêt passé en force de chose jugée (article 591, 7°, Code judiciaire).

recht en sociologie van de UFSIA en het departement sociale wetenschappen van de Universiteit van Luik, heeft het probleem van de onderhoudsuitkeringen bij echtscheiding onderzocht.

Daaruit blijkt dat 58 pct. van de onderhoudsuitkeringen voor de kinderen in België regelmatig wordt gestort.

Achttien percent van de vrouwen daarentegen ziet daarvan geen frank meer en voorts wijzen de feiten uit dat 24 pct. van de echtgescheidenen in Wallonië helemaal geen onderhoudsuitkering meer betalen.

Het niet-betalen of het onregelmatig storten van onderhoudsuitkeringen brengt 35 pct. van de voor dat onderzoek ondervraagde vrouwen in ernstige financiële problemen.

Het is dan ook zonder meer duidelijk welke moeilijkheden een aantal vrouwen moeten overwinnen wanneer zij verscheidene kinderen hebben en geen beroepsarbeid verrichten.

In dat opzicht tonen de conclusies van het onderzoek aan dat de financiële onzekerheid en het naleven van de uitkeringsplicht teruggaan op structurele oorzaken tijdens en zelfs vóór het huwelijk : duur van het huwelijk, vast rollenpatroon, sociale herkomst van de echtgenoten, ...

Tot slot wijst het onderzoek uit dat 73 pct. van de benadeelde vrouwen die het financieel moeilijk hebben zich tot de rechter hebben gewend om hun rechten te laten gelden.

In deze zaak zijn drie verschillende gerechten bevoegd: de vrederechter wanneer de echtgenoten alleen feitelijk gescheiden zijn, de rechtbank van eerste aanleg wanneer een echtscheidingsprocedure aan de gang is en de jeugdrechter voor elke latere wijziging (ook de correctionele rechtbank is bevoegd bij een klacht wegens verlating van familie).

Eenieder weet dat de drempel naar de rechter vrij hoog is en dat velen de armen laten zakken omdat de procedure hun te log en te ingewikkeld voorkomt.

Daar komt nog bij dat een rechtsvordering soms zeer duur uitvalt en dat men ze vaak niet kan vermijden, vooral omdat het niet betalen van onderhoudsuitkeringen meer voorkomt na echtscheiding op grond van bepaalde feiten.

De onderhoudsplicht wordt immers stipt nagekomen bij echtscheiding of scheiding met onderlinge toestemming.

In de regel is de vrederechter bevoegd voor elke vordering inzake onderhoudsuitkeringen, met uitsluiting van die waarin artikel 336 van het Burgerlijk Wetboek voorziet en van die in verband met een rechtsvordering tot echtscheiding of scheiding van tafel en bed waarover geen einduitspraak is geveld bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of arrest (Gerechtig Wetboek, artikel 591, 7°).

Les demandes concernant les pensions alimentaires peuvent être introduites par requête (articles 1320, 1321 et 1322 du Code judiciaire).

L'article 203ter du Code civil prévoit qu'à défaut par le débiteur de satisfaire à l'une de ces obligations alimentaires, le créancier peut, sans préjudice du droit des tiers, se faire autoriser à percevoir, à l'exclusion dudit débiteur, les revenus de celui-ci ou toute autre somme à lui dû par un tiers.

Les articles 1253ter à *quinquies* du Code judiciaire règlent les étapes de cette procédure mue par requête.

Dans le cadre de cette procédure, les ordonnances et jugements rendus sont notifiés par le greffier, et ne nécessitent donc pas de signification par huissier.

Les coûts sont donc limités aux frais de mise au rôle (justice de paix: 1 100 francs — 1re instance: 2 100 francs), les frais et dépens étant in fine à la charge de la partie qui a succombé.

Les seuls coûts importants que devra donc supporter un créancier d'aliments, concernent, d'une part, les éventuels honoraires d'avocat et, d'autre part, les honoraires d'huissier dans le cadre de l'exécution forcée des décisions rendues sur requête.

Ces frais peuvent être réduits, pour les parties indigentes, en demandant de se voir appliquer le bénéfice des articles 455 et 455bis du Code judiciaire relatifs à la commission d'un avocat pour pourvoir à l'assistance des personnes dont les revenus sont insuffisants, et 664 et suivants du Code judiciaire, relatifs à l'assistance judiciaire, qui permet de dispenser en tout ou partie, ceux qui ne disposent pas de revenu nécessaire pour faire face aux frais d'une procédure, même extra-judiciaire, de payer les droits de timbre, d'enregistrement, de greffe et d'expédition et des autres dépens qu'elle entraîne. Elle assure ainsi aux intéressés la gratuité du ministère des officiers publics et ministériels.

Si l'assistance d'un avocat est subordonnée à des conditions de revenus (gratuité totale en deçà de 24 000 francs de revenus mensuels), l'octroi du bénéfice de l'assistance judiciaire est laissé à l'entière appréciation du juge.

En ce qui concerne spécialement l'assistance judiciaire pour les pensions alimentaires, l'article 679 du

De vorderingen in verband met een uitkering tot levensonderhoud kunnen bij een verzoekschrift worden ingesteld (artikelen 1320, 1321 en 1322 van het Gerechtelijk Wetboek).

Volgens artikel 203ter van het Burgerlijk Wetboek kan de schuldeiser, indien de schuldenaar een van zijn verplichtingen inzake onderhoudsuitkeringen niet nakomt, onverminderd het recht van derden, zich doen machtigen om, met uitsluiting van de schuldenaar, de inkomsten van deze laatste of iedere andere hem door een derde verschuldigde geldsom te ontvangen.

De artikelen 1253ter tot *quinquies* van het Gerechtelijk Wetboek regelen de verschillende stadia die deze procedure bij verzoekschrift moet doorlopen.

De in het kader van deze procedure gewezen beschikkingen en vonnissen worden door de griffier ter kennis gebracht en behoeven dus niet door de deurwaarder betekend te worden.

Er zijn dus geen andere kosten dan die voor het inschrijven op de rol (vredegerecht: 1 100 frank — eerste aanleg: 2 100 frank) aangezien de kosten uiteindelijk ten laste komen van de in het ongelijk gestelde partij.

De enige belangrijke kosten die de onderhoudsgerechtigde dus moet dragen zijn enerzijds de eventuele honoraria van een advocaat en anderzijds de honoraria van een deurwaarder voor de gedwongen tenuitvoerlegging van de op verzoekschrift gewezen vonnissen.

Ook die kosten kunnen nog dalen omdat minvermogenen om de toepassing kunnen vragen van de artikelen 455 en 455bis van het Gerechtelijk Wetboek, die voorzien in de toevoeging van een advocaat voor bijstand aan personen wier inkomen niet toereikend is. Zij kunnen ook een beroep doen op de artikelen 664 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek, over de rechtsbijstand, waarmee degenen die niet over de nodige inkomsten beschikken om de kosten van rechtspleging, zelfs van een buitengerechtelijke rechtspleging te bestrijden, geheel of ten dele ontslagen kunnen worden van de betaling van de zegel-, registratie-, griffie- en uitgifterchten en van de andere kosten welke deze rechtspleging medebrengt. Voor de betrokkenen komt dat dus neer op de kosteloze tussenkomst van de openbare en ministeriële ambtenaren.

Ook al hangt de bijstand van een advocaat af van inkomensvoorwaarden — zo is die bijstand gratis wanneer het maandelijks inkomen niet meer dan 24 000 frank bedraagt — toch wordt het toekennen van de rechtsbijstand volledig aan het oordeel van de rechter overgelaten.

Wat nu meer bepaald de rechtsbijstand betreft inzake onderhoudsuitkeringen, bepaalt het tweede

Code judiciaire porte en son deuxième alinéa que «lorsque le débiteur de la pension reste en défaut de l'acquitter, l'exécution se poursuit avec le bénéfice de l'assistance en vertu du procès-verbal rendu exécutoire comme il est dit à l'article 733».

Il apparaît donc qu'un débiteur très nécessiteux pourrait faire valoir ses droits en matière de pension alimentaire sans dépenser d'argent, s'il est admis au bénéfice de l'assistance judiciaire et du *pro deo*.

Mais, il faut reconnaître que si ces mécanismes sont d'une grande utilité dans les cas les plus graves de personnes totalement démunies, ils ne permettent pas de résoudre la majorité des problèmes qui se posent en matière de pension alimentaire.

Les créanciers, titulaires de faibles revenus qui, confrontés au non-paiement de pension alimentaire, peuvent être mis en difficulté par la durée des procédures menant à l'exécution forcée (jugement, refus d'exécution, saisie, éventuellement opposition sur saisie, et, quelques mois plus tard, exécution).

Un mécanisme a été mis en place pour apporter une réponse ponctuelle à ces problèmes. La loi du 8 mai 1989 a chargé les C.P.A.S. d'allouer des avances sur un ou plusieurs termes déterminés et consécutifs de pensions alimentaires et de recouvrer ces pensions. Mais cette possibilité semble insuffisante, vu le montant trop bas des avances consenties et les conditions de revenus imposées.

Un problème existe donc incontestablement. Il s'inscrit bien sûr dans la problématique générale de la démocratisation de l'accès à la justice qui devrait faire l'objet de profondes réformes.

Dans l'attente de celles-ci, la présente proposition de loi vise à faire bénéficier d'office, sous certaines conditions de revenus, tout créancier d'une contribution alimentaire due à un enfant du bénéfice de l'assistance judiciaire.

Francis POTY.

*
* *

lid van artikel 679 van het Gerechtelijk Wetboek dat wanneer de onderhoudsplichtigen hun verplichting niet nakomen, de tenuitvoerlegging onder verlening van rechtsbijstand wordt voortgezet krachtens het proces-verbaal dat uitvoerbaar is verklaard overeenkomstig de bepalingen van artikel 733.

Daaruit kan men afleiden dat een onderhoudsgerechtigde die het financieel zeer lastig heeft, zijn rechten inzake onderhoudsuitkering kan opeisen zonder ook maar één frank te spenderen, indien hij rechtsbijstand en een *pro deo* krijgt.

Al zijn die regelingen zeer nuttig wanneer men te maken heeft met personen die helemaal niets bezitten, toch reiken zij geen oplossing aan voor het merendeel van de problemen die bij onderhoudsuitkeringen kunnen rijzen.

Onderhoudsgerechtigden die maar een klein inkomen genieten en aan wie de onderhoudsuitkeringen niet worden betaald, kunnen in zware moeilijkheden raken wegens de duur van de procedure die moet leiden tot de gedwongen tenuitvoerlegging (vonnis, weigering van uitvoering, beslag, eventueel verzet tegen beslag en, enkele maanden later, tenuitvoerlegging).

Om deze specifieke problemen op te lossen is er een regeling ingevoerd. Zo is volgens de wet van 8 mei 1989 het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn belast met het toekennen van voorschotten op een of meer bepaalde en opeenvolgende termijnen van onderhoudsgelden en met de invordering van deze onderhoudsgelden. Deze regeling is echter ontoereikend gebleken enerzijds omdat het bedrag van de toegestane voorschotten te laag is en anderzijds omdat er een inkomensgrens wordt vastgesteld.

Er blijft dus ongetwijfeld een probleem bestaan. Uiteraard is dit maar een onderdeel van een ruimere problematiek: de drempel voor de rechtzoekenden moet worden verlaagd, maar daarvoor is een grondige hervorming noodzakelijk.

Ondertussen wil dit voorstel dat aan ieder die recht heeft op een onderhoudsuitkering voor een kind, onder bepaalde inkomensvoorwaarden ambtshalve rechtsbijstand wordt verleend.

*
* *

PROPOSITION DE LOI Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Un article 666bis est inséré dans le Code judiciaire, rédigé comme suit:

« Art. 666bis. — Le bénéfice de l'assistance judiciaire est accordé d'office au créancier d'une contribution alimentaire due à un enfant, visée par les articles 203, 203bis, 207, 223, 303, 311bis, 336, 364 du Code civil et 1280 du Code judiciaire, ainsi que la convention visée à l'article 1288, 3°, du Code judiciaire, qui en fait la requête, lorsque les ressources annuelles du créancier d'aliment ne sont pas supérieures au montant fixé à l'article 2, § 1er, 1°, de la loi du 7 août 1974 instituant un droit à un minimum de moyens d'existence.

Ce montant est augmenté de cinq mille francs (index 1er janvier 1996) par bénéficiaire de la contribution alimentaire, dès le deuxième enfant.

Le Roi peut augmenter ce montant par arrêté délibéré en Conseil des ministres. »

Art. 3

La présente loi entre en vigueur le jour de sa publication au *Moniteur belge*.

Francis POTY.

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In het Gerechtelijk Wetboek wordt een artikel 666bis ingevoegd, luidende:

« Art. 666bis. — Rechtsbijstand wordt ambtshalve verleend aan de persoon die recht heeft op een onderhoudsuitkering voor een kind, als bedoeld in de artikelen 203, 203bis, 207, 223, 303, 311bis, 336 en 364 van het Burgerlijk Wetboek en artikel 1280 van het Gerechtelijk Wetboek, alsook in de overeenkomst bedoeld in artikel 1288, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek, wanneer die persoon daarom verzoekt, indien de jaarlijkse bestaansmiddelen van de uitkeringsgerechtigde niet hoger liggen dan het bedrag bepaald in artikel 2, § 1, 1°, van de wet van 7 augustus 1974 tot de instelling van het recht op een bestaansminimum.

Vanaf het tweede kind wordt dat bedrag verhoogd met 5 000 frank (bij het indexcijfer van 1 januari 1996) per kind dat recht geeft op een uitkering.

De Koning kan dat bedrag verhogen bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad. »

Art. 3

Deze wet treedt in werking de dag waarop zij in het *Belgisch Staatsblad* wordt bekendgemaakt.